

Redactioneel

Van het bestuur

Het bestuur van de VWG is inmiddels weer bijna op sterkte. Jan Hartog moet weliswaar op de komende ALV nog formeel benoemd worden als penningmeester, maar hij draait al volop mee en zijn benoeming zien we met meer dan vertrouwen tegemoet.

Voor nu alleen even het voorstellen van de voorzitter: Laurens Rietveld, inmiddels 54 jaar oud en woonachtig in Nijmegen-Oost, samen met Wills Hermens, zij is ook VWG-lid.

Wat wil VWG Nijmegen e.o. zijn? Een gezamenlijk (vogel-)platform voor geïnteresseerde leken, voor leden die willen groeien en voor de professionals die iets van hun kennis en enthousiasme willen delen. Deze categorieën wel tussen aanhalingstekens, want als er iets is dat vogelkijkers bindt dan is het wel hun eigenzinnigheid....

Dat betekent voor het bestuur (en voor de voorzitter): Goed op de winkel passen, nieuwe activiteiten starten en een goede communicatie bevorderen. Op de komende ALV komen we hierop terug.

Namens het bestuur, Laurens Rietveld

Van de redactie

We beginnen 2008 voortvarend met weer een bomvol nummer. Het Jaar van de Scholekster krijgt nu echt gestalte en ook op waarneming.nl worden al ijverig de eerste Scholeksters ingevoerd. Een mogelijke Woestijnbraamsluiper bij Langenboom was reden genoeg om er een artikel aan te weiden. Aan het verzoek tijdens de laatste ALV van oktober om weer eens een reisverhaal op te nemen, is gehoor gegeven. Peter Hoppenbrouwers heeft een paar weken vogelen in Kirgizië op schrift gesteld. Highlights waren o.a. de Ibisnavel en de Azuurmees (dat zijn nog eens echte soorten...).

Geluksvogel Gert-Jan Caspers ontdekte een nieuwe soort voor het werkgebied, de Kleine Alk. Verder nog een recensie van 'Vögel beobachten in Norddeutschland' van Paul Gnodde, hoe en wat over het on-line invoeren van waarnemingen en het wederom lijvige waarnemingenoverzicht van Remco Wester. Maak er een mooi vogelvoorjaar van!

Namens de redactie, Harvey van Diek

<p>Sluitingsdatum kopij volgende Mourik: 15 juni 2008</p>
--

**Algemene Leden Vergadering (Let op: nieuwe locatie!)
in Natuurmuseum Nijmegen, maandag 31 maart 2008
Gerard Noodtstraat 121 vanaf 20.00 uur (Notulen staan in Mourik 2007-3)**

SOVON heeft gekozen voor de Scholekster als speciale aandachtsvogel voor 2008. Wij hebben als VWG besloten om mee te liften met SOVON en besteden daarom na de Zwarte Roodstaart in 2006 en de Steenuil in 2007 dit jaar wat meer gerichte aandacht aan de Scholekster.

Heeft die speciale aandacht voor de Scholekster tot 1 februari al iets opgeleverd?

Eerst maar eens kijken wat er allemaal al ligt uit het recente verleden.

De **Watervogeltellingen** van SOVON leveren volgens een vast patroon waarnemingen op van Scholeksters. Rond de 15^e van elke wintermaand worden dan Scholeksters geteld langs de Maas, Waal en Linge alsmede op de diverse plassen en vennen in het werkgebied. Daarnaast heb ik op **Waarneming.nl** meldingen aangetroffen die soms een aanvulling vormen op de resultaten van de Watervogeltellingen. Deze aantallen zijn samengevoegd in de onderstaande tabel. Het betreft uitsluitend de periode tussen 15 november en 1 februari gedurende de laatste acht winters. De gegevens van 2007/08 zijn nog niet volledig.

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
								8
Aantal plekken	5	3	3	2	2	2	4	5
Aantal ex.	17	17	18	15	15	5	9	20

Het blijkt dat er slechts op één plaats sprake is van regelmatig overwinteren van een grotere groep Scholeksters. Dat is aan weerszijden van de Waal bij Weurt en Oosterhout. De maximale omvang van die groep is weergegeven in de tabel hieronder.

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Aantal ex.	12	15	16	12	14	4	6	13

Wat overblijft zijn losse waarnemingen op uiteenlopende lokaties.

In de winter van 2000 naar 2001 werden bij KBP 7 twee vogels gezien door Rob en Hennie Gorissen. Verder werd er steeds één vogel gezien bij Well, op de noordoever van de Waal ten oosten van Lent en ten westen van Slijk-Ewijk

In de winter 2001/02 zijn er maar twee losse meldingen. Eén vogel bij Gennep en één weer langs de Waal ten westen van Slijk-Ewijk.

Wel werd door Peter Hoppenbrouwers op 27 januari 2002 een groep van 37 exemplaren gezien op de buitendijkse verhoging bij De Palts maar dat betreft ongetwijfeld de eerste, zeer vroege trekvogels.

In 2002/03 naast de vaste groep alleen solisten bij Grave en weer ten westen van Slijk-Ewijk.

In 2003/04 enkel drie Scholeksters langs het noordelijke Waaltraject Slijk-Ewijk – kerncentrale.

In 2004/05 werd door mij tot tweemaal toe een exemplaar gezien bij de Sprokkelenburg.

In 2005/06 werd één exemplaar meerdere keren gemeld bij KBP 4/5. De Watervogeltellingen kwamen in die winter ook niet verder dan (waarschijnlijk dezelfde) eenling die daar langs de Maas werd gezien.

In 2006/07 waren er meldingen van steeds één vogel bij de Kaliwaal, de Oude Waal en langs de Maas bij Katwijk.

Verrassend is de melding van Guus Peterse die op 10 december 2006 nog 10 exemplaren ziet bij De Palts maar omdat meldingen op die plek nadien ontbreken ga ik er vanuit dat dat late vertrekkers zullen zijn geweest.

Tenslotte de afgelopen 'winter'.

Het aantal meldingen van Scholeksters op Waarneming.nl neemt spectaculair toe. Het Jaar van de Scholekster heeft dus duidelijk tot verhoogde waarnemingsactiviteit geleid. De aantallen bij de vaste overwinteringsplek bij Weurt lopen op tot de 13 exemplaren die Twan Teunissen hier op 26 januari 2008 ziet. Maar minstens zo leuk is de melding op 22 januari 2008 uit Duitsland van Jan van der Valk (3 vogels ten noordwesten van Kranenburg) en zelfs in de Ochtense Buitenpolder wordt er een Scholekster gescoord door André Nagelhout maar die valt buiten het werkgebied en telt dus niet mee. Verder zijn er losse meldingen van één of twee vogels bij de Bisonbaai, langs de Maas bij Katwijk en KBP 8/9.

Er is in de loop der winters sprake van een duidelijke toename van het aantal meldingen via Waarneming.nl en zeker in de afgelopen winter uit het Jaar van de Scholekster. Dat loopt van nul of een in de eerste vijf winters tot 24 in de laatste. Uiteraard heeft dat meer te maken met de toegenomen populariteit van de waarnemingsite en ons Jaar van de Scholekster dan met een toename van het aantal overwinterende Scholeksters. Het is

dan ook terecht om de vraag te stellen of er wel conclusies mogen worden verbonden aan de gevonden cijfers. Ik zal daar terughoudend mee zijn maar omdat het zwaartepunt ligt bij de systematisch verkregen waarnemingen van de Watervogeltellingen kunnen toch wel een aantal uitspraken worden gedaan.

1. Alleen bij Weurt overwintert jaarlijks een grotere groep.
2. Plekken waar vaker één of hooguit twee Scholeksters vertoeven zijn de noordelijke Waaltrajecten ten oosten van Lent en ten westen van Slijk-Ewijk en het Maastraject ter hoogte van Katwijk. Ook de KBP-plassen lijken een enkeling onderdak te bieden. Mede door gegevens uit het verleden (Vogels van de Ooijpolder) mogen daar ook de Bisonbaai, de Kaliwaal en de Oude Waal aan worden toegevoegd.
3. Volledig nieuw is de Duitse plek die mogelijk pas dit jaar ontdekt is. Wie weet wat er boven tafel was gekomen als ook de Altrhein bij Salmorth deze winter bezocht was.
4. Terecht kan echter gesproken worden van de Scholekster als een schaarse overwinteraar in ons werkgebied.

Hoe nu verder?

Allereerst is het interessant om te bekijken wanneer de eerste groepen trekvogels arriveren en waar ze opduiken. De eerder in dit artikel genoemde waarneming van Peter Hoppenbrouwers van 37 vogels op 27 januari 2002 toont aan hoe vroeg de Scholeksters soms zijn maar meestal worden pas rond half februari trekkers gezien.

Scholekstersozen en slaappleatsen

De eerste paar jaar komen Scholeksters nog niet tot broeden, maar verzamelen ze zich in het voorjaar op een zogenaamde soos, waar een groter aantal Scholeksters bij elkaar vertoeft. De Scholeksters die vanuit het overwinteringsgebied aan de kust naar het binnenland trekken om te broeden verzamelen zich ook eerst in sozen. Soms slapen de Scholeksters op een soos en soms zijn ze er alleen overdag. Waarom die sozen zo belangrijk zijn en wat de vogels daar precies doen is niet met zekerheid bekend, al heeft men daar wel ideeën over. SOVON is zeer geïnteresseerd in de tellingen van sozen en slaappleatsen. Mensen die interesse hebben om dit jaar onderzoek te doen naar een of meer sozen in de buurt van hun woonplaats kunnen een email sturen naar scholekster@sovon.nl. Tellingen van sozen die ook als slaappleats fungeren kunnen worden ingevoerd via de pagina van de [slaappleatsellingen](#).

In de stad broedende Scholeksters.

Dat Scholeksters in de stad broeden, is een relatief nieuw fenomeen. Door te broeden op (platte) daken, voorkomen ze predatie door grondrovers, terwijl de kort gemaaide grasveldjes een goed voedselgebied vormen. Het zou extra informatie opleveren als

iedereen, maar ook zeker de tellers die (al) meedoen aan [het stadsvogelproject MUS](#), in de stad foeragerende en alarmerende Scholeksters invoeren op Waarneming.nl. Daarnaast heeft SOVON een website ontwikkeld (www.jaarvandescholekster.nl) waar iedereen melding kan maken van op het dak broedende Scholeksters.

Verspreiding buiten de stad (Kilometerhokonderzoek)

We weten dat Scholeksters bijna overal in Nederland broeden en dat ze dat doen op kwelders, in duinen, in weilanden, op akkers en op platte daken in steden. Gedetailleerde en actuele informatie over dichtheidsverschillen binnen Nederland ontbreekt echter. De kaart in de Broedvogelatlas (2002) is gebaseerd op een relatieve telmethode en bovendien inmiddels verouderd en te weinig gedetailleerd. SOVON wil een actuele, op broedvogeltellingen gebaseerde dichtheidskaart maken door vrijwilligers te vragen 'witte plekken' te inventariseren en vervolgens wil SOVON met nieuwe statistische interpolatietechnieken schatten hoe de dichtheid binnen Nederland varieert afhankelijk van geografische locatie en het biotoop. Dit is ook al eerder met veel succes gedaan voor de Grutto. De verwachting is dat geïnteresseerde tellers vanaf eind februari een (of meer) kilometerhok(ken) kunnen claimen.

Onderzoek naar het broedsucces buiten de stad

Scholeksters zijn heel trouw aan hun territorium en voeren de jongen in dit territorium. Daarom is het broedsucces relatief gemakkelijk vast te stellen. SOVON probeert iedereen, die in het voorjaar een BMP-plot met broedende Scholeksters inventariseert, weidevogelnesten beschermt, of een kilometerhok op Scholeksters inventariseert, zo ver te krijgen om later in het seizoen nog minimaal twee extra bezoeken te brengen om het aantal (bijna) vliegvlugge jongen te tellen. Wanneer nesten worden gevolgd is het de moeite waard om van de uitgekomen nesten te bepalen of de jongen ook vliegvlug worden. Er wordt momenteel hard gewerkt aan een invoermodule die voor het broedseizoen begint, online zal gaan.

Uiteraard kunnen ook niet-BMP-tellers deze extra waarnemingen doen en vastleggen bij het invoeren van hun waarnemingen.

Gebruikte bronnen:

Brouwer P., Gorissen R., Hagemeyer W., Helmer W. 1985 Vogels van de Ooijpolder.

SOVON <http://www.sovon.nl/default.asp?id=410> over het Jaar van de Scholekster.

SOVON Watervogeltellingen 1999/2008 in ons werkgebied

Waarneming.nl

Woestijnbraamsluiper *Sylvia curruca minula* bij Langenboom?

Remco Wester, remcovwgnijmegen@hotmail.com

Zandwinplas de Kuilen bij Langenboom (NB) staat bekend om haar fossielen, waar Jan Jacobs op 9 december 2007 dan ook zijn geluk wilde beproeven. Tijdens de wandeling naar de plek vlogen aan de noordwestkant van de plas twee barssijen over, welke iets verder bovenin een berkje gingen zitten. Bovenin dat boompje zat nog een vogel, welke later lager ging zitten. Zonder verrekijker, maar op een afstand van ongeveer drie meter stelde hij vast dat het om een 'braamsluiper' moest gaan. Via de VWG Nijmegen-mailcirkel en de site Waarneming.nl maakte hij de waarneming wereldkundig. De volgende dag, 10 december, besloten Jan Hartog, Hennie Reijnen en Remco Wester te gaan zoeken naar de vogel. Na Jan Jacobs telefonisch te pakken hebben kunnen krijgen voor specifiekere plekinformatie, bleek dat we een tijd op de verkeerde plek hadden gezocht. Na een tijd rond een deel van de, nu juiste, haag te hebben gezocht, besloten we het crossterrein, gelegen aan de noordzijde van de haag, op te gaan, zodat we de andere zijde konden bekijken. Dit werd overigens ook gedaan, omdat de oostelijke kant van de haag verboden terrein is. Na een half uur vruchteloos zoeken zag ik op een heuvel een groep mezen in een aantal berken en besloot daar naar te gaan kijken. Vlak na me op een hekje geïnstalleerd te hebben, keek ik even schuin rechts omhoog: en zag op zo'n drie meter een vogel waarvan ik meteen dacht: hebbes!

Hennie en Jan werden erbij geroepen en diverse mensen werden door mij ingelicht, terwijl Hennie en Jan de vogel volgden en probeerden te fotograferen. Na ongeveer twintig minuten vloog de vogel naar de haag tussen crossterrein en de plas en vertrok in deze haag naar het oosten, naar het deel waar Jan Jacobs de vogel een dag eerder had gezien. Later die middag kon de vogel door gewaarschuwde mensen niet terug gevonden worden, evenals tijdens zoekacties in de dagen erna.

GROOTTE & BOUW De vogel oogde klein, als een Tjiftjaf. Directe vergelijking met enig andere soort was echter niet mogelijk. Compacte indruk KOP Voorhoofd tot midden bovenop grijs, naar achterhoofd overgaand in grijsbruin van mantel. Oorstreek direct achter oog grijs, naar achter overlopend in grijsbruin van achterhoofd en mantel. Geen duidelijke oorstreek. Halve witte oogring onder het oog. Keel wit. BOVENDELEN Onder goede lichtomstandigheden oogde de vogel opmerkelijk 'warm'bruin, bij grauw licht meer koud grijsbruin. ONDERDELEN Kin, keel en borst wit, vloeiend overlopend in lichtbruine flanken. Op sommige foto's lijkt ook de borst een waas van zeer lichtbruin te hebben. In het veld viel het contrast tussen bovendelen en onderdelen sterk op. VLEUGEL Schouderveren zelfde kleur als mantel. De handpennen lichter bruin, meer naar beigebruin neigend. Onder goede lichtomstandigheden viel een licht vleugelpaneel op door lichte randen aan de armpennen. Korte handpenprojectie. Duimvleugel (alula)

donker met lichte rand STAART Zelfde kleur als bovendelen. In vlucht viel éénmaal een grote hoeveelheid wit in de zijstaart op. Precieze vaststelling hoeveelheid wit was niet mogelijk. NAAKTE DELEN Oog donker. Kleine spitse snavel grijs met donkere punt, ongeveer éénderde van snavel. Poten donker. GEDRAG De vogel foerageerde actief, als een 'Phylloscopus', veelal in berken, hierbij van begin naar eind van een tak werkend. Kwam wel 'rustig' in gedrag over, en kwam soms dichtbij voorbij foerageren. Soms ver voorover kantelend om iets te pakken.

Mogelijke Woestijnbraamsluiper, Langenboom, 10 dec. 2007.

Foto's: Jan Hartog

De ondersoorten van de braamsluiper vormen een complex verhaal, waar nog niet veel bekend over is. De laatste jaren wordt er steeds meer in kaart gebracht, maar sommige zijn nog van onbekende herkomst. Zo heeft de vogel van Vinkhuizen, Groningen, DNA van de ondersoort '*halimodendri*', maar is dit DNA nog niet eerder vastgesteld in het (broed)gebied van deze ondersoort.

De combinatie van (licht)bruine bovendelen, licht vleugelpaneel, kleine snavel, ontbreken van een duidelijk masker en korte handpenprojectie lijkt het meest te wijzen naar Woestijnbraamsluiper *Sylvia curruca minula*. De foto's van de vogel zijn inmiddels op diverse internationale fora gepubliceerd en ook hier wordt de suggestie voor Woestijnbraamsluiper 'sterk' ondersteund. Echte duidelijkheid zal er echter (nog) niet komen, daarvoor is DNA-materiaal nodig, wat bij de vogel van Langenboom niet is verkregen..

De Woestijnbraamsluiper is een soort van de Chinese steppes, maar komt ook westelijker voor in Tadzjikistan, NW Afghanistan, Uzbekistan, Turkmenistan, Transcaspia en mogelijk Iran. De soort overwintert zuidelijker in pure woestijnen.. Er is echter nog veel onduidelijkheid over de diverse statussen, zodat ik me hier niet aan wil wagen. Er is een artikel op komst, waarin één en ander aan taxonomische statussen op de schop gaat. De vogel van Langenboom zal ingediend worden bij het CDNA .

Er zijn in Nederland ongeveer acht waarnemingen bekend van 'oostelijke' braamsluiers, zowel van de ondersoort '*halimodendri*' (Vale Braamsluiper) als '*minula*' (Woestijnbraamsluiper). Dit is de eerste 'oostelijke' braamsluiper voor ons werkgebied:

30 november 1986, Castricum, vangst. CDNA-aanvaard als S.c. blythi / halimodendri
5 november 1992, Castricum, vangst. CDNA-aanvaard als S.c. blythi / halimodendri.
23 - 30 november 2003, Stavoren, Friesland. Mogelijk S.c. halimodendri
23 november - 1dec 2003, Katwijk aan Zee. Mogelijk S.c. minula
31 december 2005 - 12 april 2006, Vinkhuizen, Groningen. CDNA aanvaard als S.c. halimodendri (gevangen en geringd)
2 nov 2006 – 7 april 2007, Vinkhuizen, Groningen. CDNA aanvaard als S.c. halimodendri (zelfde als 2005/2006)
9 – 10 december 2007, De Kuilen, Langenboom, Noord-Brabant. Mogelijk S.c. minula
12 – 19 januari 2008 Velsbroek, Velsen. Mogelijk S.c. halimodendri

Dankwoord

Ik wil hierbij Gerd Wichers, Arnoud B. van den Berg, Nils van Duivendijk, Ronald Nuiver, Jan Hartog en Vincent de Boer hartelijk danken voor het meedenken en het aandragen van informatie of determinatiesites. Gerd Wichers tevens bedankt voor het plaatsen van de foto's op het BirdForum en het meewerken aan de discussie. Bram Aarts en Rob Felix hartelijk dank voor het ter beschikking stellen van het artikelen. Daarnaast is gebruik gemaakt van het diverse fora op internet. Jan Hartog en Jan Jacobs hebben het artikel van commentaar voorzien

Literatuur

Shirihai H. & G. Gargallo & A.J. Helbig. 2001. *Sylvia Warblers of Europe. Identification, taxonomy and phylogeny of the genus Sylvia*. London, Helm.
Van Duivendijk, N. 2002. *Dutch Birding Kenmerkengids voor vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten*, Amsterdam
De Knijff P. en van Loon A.J. De Vale Braamsluiper van Groningen. Dutch Birding 29: 136-137
Zuyderduyn C. Mogelijke Woestijnbraamsluiper in Katwijk aan den Rijn. Dutch Birding 26: 81-84
Diverse sites en fora op het internet

Het online-waarnemingenarchief van de VWG - Een nadere toelichting

Remco Wester, remcovwgnijmegen@hotmail.com (VWG-waarnemingenarchivaris)

Sinds 2005 werkt de Vogelwerkgroep Nijmegen met een afgebakend gedeelte binnen het landelijke waarnemingenmeldpunt Waarneming.nl. Binnen dit afgebakende gedeelte, ons werkgroepscherm, zijn ingevoerde waarnemingen uit ons werkgebied terug te vinden. De gegevens die zich hierin bevinden worden de laatste tijd steeds vaker gebruikt voor onder andere artikelen. In dit stukje wil ik enkele opmerkingen plaatsen over het gebruik van deze waarnemingen.

Voordat de VWG 'online' ging, werden alle waarnemingen via papieren formulieren of een (Excel)bestand aangeleverd bij de archivaris. Veel van deze waarnemingen werden dan in het computerarchief overgezet. Maar niet álle waarnemingen werden overgezet. In de tijd dat men aan de boeken 'Vogels van de Ooijpolder' en 'Vogels in het Land van Cuijk' werkte, werden bijna alle waarnemingen uit juist deze gebieden overgezet. Veel waarnemingen uit de rest van ons werkgebied bleven echter op papier staan.

Dit betekent dus dat het online-archief een nog incompleet beeld geeft van soorten en hun voorkomen in ons werkgebied. Vooral van de schaarse en de algemenere soorten ontbreekt veel. Nu wordt dit de laatste tijd iets minder omdat veel waarnemers hun waarnemingenboekjes overzetten op Waarneming.nl. Maar door het ontbreken van waarnemingen kan, bij gebruik in een artikel, dus wel een incorrect beeld ontstaan over het voorkomen van bepaalde soorten in ons werkgebied

Daarnaast hebben tijdens het overzetten van het computerarchief op Waarneming.nl in sommige gevallen een aantal omzettingfouten plaats gevonden.

1. Gebiedenfout

Elk gebied heeft binnen Waarneming.nl een 'ID-code'. Door onduidelijkheid in gebieden zijn bij het overzetten sommige waarnemingen in een verkeerd km-blok terecht gekomen. Zo zijn er hier en daar bijvoorbeeld zeevogels 'pleisterend' in een dorp terug te vinden, terwijl ze een km-blok verderop, op een plas horen. Van de meeste schaarse en zeldzamere soorten is dit inmiddels gecorrigeerd, maar van sommige soorten is het moeilijk te achterhalen wat het correcte gebied is. Dit is alleen op te lossen door het papieren archief te vergelijken met wat er online staat. Monnikenwerk dus.

Ook zijn later waarnemingen toegevoegd, veelal van schaarse en zeldzame soorten, uit de SOVON-atlas. Deze waarnemingen zijn echter in een kmblok geplaatst met de opmerking: *waarneming geplaatst in het midden van 5 bij 5 km-blok*. De exacte locatie klopt dus niet altijd.

2. Soortfout

Elke soort heeft een eigen ID-code. Bij het overzetten van het oude archief is ook hier soms een kleine fout ingeslopen. Zo werd een Witoogend, 'foeragerend met gewone Kruisbekken boven in een den' bij Groesbeek ontmaskerd als een Witbandkruisbek. Ook hier zijn de meeste foutjes opgelost, maar let dus op commentaren bij waarnemingen die mogelijk een andere soort kunnen suggereren.

Bij deze daarom een dubbele oproep:

Houd rekening bij het gebruik van gegevens uit ons archief met bovenstaande mogelijkheden. Controleer vóór gebruik in een artikel nauwkeurig de verkregen gegevens.

Daarnaast de vraag om je eigen waarnemingen eens na te lopen en mogelijke fouten te corrigeren. Veel waarnemers hebben hun waarnemingen al gecorrigeerd én (oude) waarnemingen toegevoegd. Omdat het nu mogelijk is waarnemingen nauwkeurig te 'plotten' via Googlemaps bij een waarneming tevens mijn vraag om (oude) waarnemingen exact te plaatsen

Op deze manier verkrijgen we een steeds completer beeld van de soorten in ons werkgebied. Voor vragen of opmerkingen kun je altijd bij de waarnemingenarchivaris terecht, in dit geval de schrijver van dit stuk.

Inleiding

Kirgizië als vakantiebestemming, daar had ik aan het begin van 2007 nooit aan gedacht. Door een mailtje met de begeleidende tekst 'iets voor jou?', werd een groepsreis voor vogelaars naar Kirgizië aangeboden door een kleine reisorganisatie, Meander Reizen, uit Nijmegen. Nieuwsgierig geworden naar wat dit voor mij onbekende land te bieden zou hebben, heb ik de bijgestuurde link aangeklikt. Een paar fraaie foto's van voor mij aansprekende soorten als Roze Spreeuw en Citroenkwikstaart en verder mooie landschappen. De reis zou voornamelijk plaatsvinden in het oostelijk deel van het land, langs het zeer grote meer Issyk Kul.

De drang om eens verder weg te gaan was dit jaar groter dan ooit... Een weekje later geboekt, maar later bleek dat er net een deelnemer te weinig was om deze reis door te laten gaan. Een latere vertrekdatum, die van 19 mei, ging gelukkig wel door. Met vijf deelnemers zo bleek later, nummer zes was afgevallen. Een gids uit Nederland, ene Vincent van der Spek, was onze reisleider/gids, een fanatiek manneke! Mooi zo, dat zat wel goed!

Figuur 1: Kirgizië met plaats/pleknummers (1. Visvijvers buiten de stad, 2. Nationaal park Ala Archa, 3. Nationaal park Chon Kemin, 4. Kloof van Gregorievska, 5. Jeti Ögüz, 6. Ak-Sai, 7. Temir Kanat, 8. Tuura Suu)

Het land in het kort

Kirgizië of Kyrgyzstan (officiële naam Kirgizische Republiek) is een land in Azië dat grenst aan Oezbekistan, Kazachstan, China en Tadzjikistan. De helft van het land ligt boven 3000 meter hoogte in het Tiensjangebergte. In het Oosten van het land ligt het grote meer Issyk Kul, 180 kilometer lang, 70 kilometer breed en 700 meter diep. Het vriest niet dicht in de winter en is hierdoor een belangrijke overwinteringsplek voor watervogels.

Tot 1917 werd het land bewoond door jagers en rondtrekkende boeren. In 1936 werd Kirgizië een socialistische Sovjetrepubliek. Bij het uiteenvallen van de Sovjet-Unie verklaarde Kirgizië zich onafhankelijk (1991) en in 1993 werd een grondwet van kracht die het staatshoofd verregaande bevoegdheden geeft.

Er wonen ruim vijf miljoen mensen in het land, in een land dat ongeveer vijf keer groter is dan Nederland. Er wonen slechts 26,4 aantal mensen per km².

De officiële taal is Kirgizisch, daarnaast spreekt men Russisch. Een enkeling is een heel klein beetje Engels of Duits machtig. De religie is voornamelijk Islam (75%), 20% is

Russisch orthodox en 5% heeft geen religie. Men is overigens niet streng Moslim. Kirgizië kent een typisch landklimaat, warme zomers en koude winters.

Bestaande vogelliteratuur

Kirgizië ligt op de grens van de West-Palearticische met de Aziatische vogelsoorten. Met de ANWB vogelgids van Europa (Mullarney, Svensson, Zetterström en Grant) kom je een heel eind. Dit moet je verder aanvullen met een veldgids van China (McKinnon) en/of Birds of the Indian Subcontinent (Grimmett, Inskipp & Inskipp). Zo 'mis' je geen soort. Een vogelgids van Kirgizië bestaat niet. Wel is er een 'gidsje' Looking at the Birds of Kyrgyz Republic in de handel. Dat is geschreven door Joost van der Ven, een Nederlander. Hierin staat een vogellijst, alsmede korte gebiedsbeschrijvingen en informatie over het belang van het grote meer Issuk Kul. Het is geschreven in het Engels en Russisch. Het boekje is meer een indicatie van wat je kunt aantreffen aan broed- en trekvogels in het land. Er is maar weinig onderzoek gedaan op voorkomen van soorten. Een paar voorbeelden: de Gekraagde Roodstaart, die vooraf werd aangemerkt als misschien wel de zeldzaamste roodstaart van het land; reeds de tweede dag en verschillende daarop volgende dagen hebben we die gehoord en gezien. Verder de Rosse Waaiersstaart, die zou alleen in het westen van het land zitten; welnu, zo bleek, die zit ook in het oosten. Al gauw werd het een gewoonte het boekje te ontcrachten en te verbeteren. De hieronder in het artikel voorkomende vogelnamen zijn meestal in het Nederlands. Maar soms klinken de namen mooier in het Engels. Vandaar dat ik soms ook de Engelse namen vermeld.

Reiskaarten

Die zijn eigenlijk niet te krijgen; ze hebben meer het formaat groot en onhandig à la aardrijkskundewandkaarten. Onderweg op de 'snelweg' en bij dorpjes hebben we geen plaatsnaamborden gezien. Een georganiseerde vakantie met een plaatselijke gids/chauffeur is dan wel zo handig.

De reis

19/20 mei

Daar we een tussenlanding hebben in Moskou, is daar ook de eerste kans om vogels te zien. Het blijft beperkt tot een paar bonte kraaien, gierzwaluwen en boerenzwaluwen. In een typisch Russische bar doden we de wachttijd met Heineken bier. Na een paar uur kunnen we aan boord van de vlucht naar de hoofdstad van Kirgizië, Bishkek. Eenmaal daar aangekomen moeten we nog een visum kopen op het vliegveld. Wat het zou gaan kosten wisten we niet, dat kon tussen de 30 en 100 euro liggen. Daar de verhoging van de visumtarieven het loket op het vliegveld nog niet had bereikt na 1,5 jaar, komen we er met een groepsvisum er goedkoop vanaf. Al duurt het een paar uur om dit te krijgen,

maar alle... Op het groepsvisum moet de naam van de leider staan. Tot grote hilariteit achter het loket geeft Vincent aan dat hij de (reis)leider van de groep is. "Maar jij bent de jongste van de groep", roept de man en gaat hoofdschuddend aan het werk. Gelukkig zijn ook onze spullen op de band blijven liggen in de tussentijd en kunnen we eindelijk weg van het vliegveld. Met een busje met chauffeur en een Kirgizische gids rijden we naar pension Bishkek. Na een paar uur slapen gaan we even buiten zitten. Er fluiten een Merel, een Spreeuw, een Groenling, een Turkse tortel, een Huismus en een Putter, dat geeft bepaald nog geen echt vakantiegevoel! Dat verandert al snel door het geschreeuw van een Treurmaina (Common Myna). Na het ontbijt wordt er tot de lunch gevogeld in de erg groene hoofdstad, die vol zit met Struikrietzangers, Veldrietzangers en Grauwe Fitisen, parkjes met Turkestaanse klauwieren en Langstaartklauwieren. De lucht zit vol met Alpengier- en Roodstuitzwaluwen en er vliegen (voor dit moment) nog interessante Palmertels rond. Putters zien er anders uit, die hebben hier een grijze kop. Na de lunch gaan we op naar de visvijvers buiten de stad. (Nr. 1 op kaart) Onderweg veel Kleine Klapeksters, Hoppen en Scharrelaars. Bij een visvijver vliegen de Woudaapjes af en aan en worden we begroet met een oorverdovend concert van Indische Karekieten. De Fazant is hier echt wild en we zien nog een gevecht tussen twee mannetjes Bruinkopgors. De Witte Kwikstaart/Maskerkwikstaart ziet er ook anders uit, die heeft een zwarte kop met een wit masker (ssp.m. m personata).

Langstaartklauwier, park Bishkek.

Foto: Peter Hoppenbrouwers

21 mei Ala Archa (nr. 2 op kaart)

Een nationaal park dat dertig kilometer van de hoofdstad is gelegen. Een fantastisch landschap, coniferen, groene weiden, rotsen en kronkelende bergbeken. Het is die dag echter zwaar bewolkt maar het is (nog) droog. De eerste soort van de dag is de inleiding tot een lawine van andere soorten. Er wordt gestopt voor de Aziatische Waterspreeuw (Brown Dipper), meteen daarna gaat een steenarend op een rotsblok zitten, wijst de chauffeur een Chinese Fluitlijster (Blue Whistling Thrush) aan en schiet er een Shikra voorbij. Bij de parkeerplaats zingt een Gekraagde Roodstaart, "die misschien wel in het land broedt", in het coniferenbos zingen de eerste knalrode Roodmussen en fluiten er overal Humes Bladkoningen. Verder een Zwartkeelheggenmus, Sparrenmees (Rufous-naped Tit) en, helaas ver weg, klinkt een

Himalaya sneeuwhoen. Eenmaal uit de coniferen en door het jeneverbesbos is het tijd voor de Evermann's Roodstaart en Blue-capped Redstarts, Lammergier en zeven Siberische Ibecs steenbokken. Helaas begint het ook te regenen voor de rest van de dag maar wij houden er de moed in met de meest gehoorde uitspraak van de dag, "volgens mij wordt het daar lichter in de verte". De eerste Azuurmezen worden op gepaste afstand gezien en de eerste nominaat Citroenkwikstaart met grijze rug wordt gezien. De rest van de dag besteden we aan het laten uitlekken van kleren, notitieboekjes en paspoorten.

22 mei visvijvers en vallei Chon Kemin (Nr. 3 op kaart)

Azuurmees, Chon-Kemin.

Foto: Peter Hoppenbrouwers

Op weg naar nationaal park Chon-Kemin stoppen we onderweg bij een paar plasjes. Witkruinbuidelmezen, Zwarte Ooievaar, Roodhalsfuut en ontzettend veel libellen en juffers. Witkopgorzen, Oosterse Tortels, Roodvoorhoofdkanaries en enkele Azuurmezen zorgen wat verderop voor een leuk wandelingetje. Hier vinden we ook een andere waterspreeuw, zoals wij die kennen, maar dan de ondersoort

leucogaster, die een totaal witte buik heeft. Lastig in dit land zijn de buizerden, Steppebuizerd en Arendbuizerd zijn na enig speurwerk weldra binnen. De Upland buizerd zien we niet. Verder die dag een enkele Slangenarend en een Barbarijse Valk.

23 mei Chon-Kemin

Een park met een fantastisch uitzijende rivier die gemaakt lijkt voor dé steltloper van Azië, de Ibissnavel (Ibissbill); helaas wordt onze speurtocht hierna nog niet beloond. Wel Aziatische Steenpatrijs (Chukra) Sneeuwgiert (Himalayan Griffons), Lammergier, Geelbuikfitis (Sulphur-bellied Warbler), Strandleeuwerik met een gesloten masker en witte wangen, Grijze Gors, twee erg hoog vliegende Sakervalken(?) en zingende Sprinkhaanzangers.

Nationaal Park Chon Kemin.

Foto: Peter Hoppenbrouwers

24 mei Issuk Kul

We zouden overnachten bij een familie thuis, maar helaas kan dat niet doorgaan. Hiervoor in de plaats komen we na enige strubbelingen in een omheind vijfsterrencomplex terecht. Meer bewaking dan gasten, absurd. De kamer is voorzien van vloerverwarming, maar belangrijker, een koelkast en dit betekent koel bier! Pal aan het meer genieten we van de Sperwergrasmus, Cetti zanger, Terekruiter en ook van veel Witpuntoeverlibellen en Noordse winterjuffers. Er vliegen verder vijf Oosterse Wespddieven (Oriental Honeybuzzard) over. Wat verder naar het noorden laten in de droge heuvels de Bonte Tapuit en Rotsmus zich erg goed zien.

25 mei Kloof van Gregorievska (Nr. 4 op kaart)

Roodvoorhoofdkanarie.

Foto: Peter Hoppenbrouwers

In het kort: Arendbuizerd, Steenarend, Roodvoorhoofdkanarie, Azuurmees, Blue-capped Redstart, Blue Whistling Thrush (Chinese fluitlijster), Aziatische Waterspreeuw (Brown Dipper), Zwartkeelheggenmus, Oosterse Tortel, en nog een aantal grondeekhoorns (Tien Shan Ground squirrels). Het hoogtepunt van de dag is een Barbarijse valk die voor onze neus een ei oppeuzelde,

26 mei Reisdag richting Karakol

Langs het grote meer zijn veel aantrekkelijke plekken om even te stoppen. Op verschillende plekken laat de Sperwergrasmus zich erg goed zien. Mijn geringe ervaring (lees: gepruts) met het foto toestel zorgt ervoor dat deze fantastische soort een zeer schamel kiekje krijgt. Daar het langs het meer erg nat is, barst het hier van de Tureluurs, baltsende Watersnippen en Snorren. De Turkestaanse Klauwier mag uiteraard ook niet ontbreken. We horen verscheidene Veldrietzangers en Sprinkhaanzangers. De velden naast het meer staan vol met rietorchissen. We slapen 's nachts in een prachtige Bed & Breakfast met vriendelijke mensen die we weer laten schrikken met onze erg vroege ontbijttijd ("the woman almost fainted when I told her the time")

27 mei: Jeti Ögüz (Nr. 5 op kaart)

Na twee rustige dagen op vogelgebied hebben we vandaag een fantastische dag! Dankzij Vincent die een stukje hoger was gelopen komen we in een jeneverbesdalletje. Hier zingt een mannetje Red-mantled Rosefinch! Die zingt en klinkt trouwens net zo als de gewone Roodmus, mmm, weten we dat ook weer. Hier en daar springt een Tolaihaas weg en ik zie als een van de weinigen een vos. De Grasmussen zijn weinig gekleurd en

hebben een opvallende oogring. Verderop zingen een paar Zwartkeelheggenmussen. Opeens alarmfase 1! Twee White-winged Grosbeaks, Spiegeldikkoppen 'Appelvinkachtige beesten'! Daar we erg verspreid rondlopen wordt het geroep/geschreeuw naar de anderen uiteraard niet gehoord. Met als gevolg dat pas vier uur later iedereen ze heeft gezien. Verder zijn hier nog enkele Aasgieren, een Notenkraker, een Havik en Zomertortels ter plaatse. Waar we ons de hele reis over blijven verbazen is de intense dichtheid van één broedvogel, de Izabeltapuit! Zodra je je hoofd op een veldje laat zien word je om de twintig meter 'weggealarmeerd' door pa en ma Izabeltapuit. Bij een gat in de grond zitten de pullen te wachten op het eten. Van een overvliegende Arendbuizerd schrikken ze niet, van vogelaars wel!

28 mei Aik-Sai en Salt lake (Nr. 6 op kaart)

Het gebied ligt ten zuiden van het grote meer Issyk Kul; het is hier veel droger dan het gebied ten Noorden van het meer. Hier zien we een halfwoestijn en is het tijd voor andere soorten. Al snel blijkt dat de Sykes- en Kleine Spotvogel door elkaar zitten. Met een geluidsopname trommelen we de plaatselijke spotvogelpopulatie op. Vijf mannetjes Sykes vinden elkaar in één struikje en beginnen daar met elkaar te vechten voor onze neus. Verder zitten hier veel Steenortolanen; een oranje-gekleurde slang schiet net te snel weg in een hol. Vlak voor onze neus doet een Rosse Waaierstaart zijn naam eer aan en begint een fantastische show te geven met zijn staart. Over het meer vliegt een Heuglin's Meeuw, een late wintergast van het meer. Later op de dag blijkt een wandelingetje van een paar kilometer toch iets langer dan gedacht. De tocht wordt gered door soorten als Woestijnbraamsluipers (ssp. halimondendri, ze zingen totaal anders dan in Nederland), Rotsmussen, Bonte Tapuiten, Terekruiters, Poelruiters, een Strandplevier en de topper van de dag, een vrouwtje Mongoolse Plevier!

We slapen die avond in een joert, een nomadentent. Een zeer valse en erg grote hond aan de steviguitziende ketting bewaakt de boel. We krijgen nog een waarschuwing voor de nacht mee, als je naar de wc moet, loop dan niet per ongeluk in de richting van de hond ...

29 mei Ak-Sai

Nu we niet hebben overnacht in een dorpje, maar buitenaf zijn we meteen op de plek van bestemming. In de nabije wadi zien we de Rode Rotslijster en acht Mongoolse Woestijnvinken. We gaan die dag naar het dorpje Temir Kanat. Onderweg zien we nog een juveniele waterspreeuw die gevoerd wordt door zijn ouders. Een typische gebergtesoort is hier de Casarca, waarvan er soms tientallen bij elkaar zitten. Eenmaal in het dorpje wordt ons al snel gevraagd of wij hun Steenarend willen zien. Het blijkt om een jong beest te gaan, een week geleden uit het nest geroofd; die wordt uiteindelijk getraind voor de jacht. Het is geen schaarse soort in deze streken maar door dit soort praktijken is

de Sakervalk bijna uitgestorven. Buiten het dorp zien we de Rode Rotslijster, Aziatische Steenpatrijs, Sulphur-bellied Warbler (Geelbuikfitis) en Monniksgier.

30 mei Temir Kanat (Nr. 7 op kaart)

Hoe ging dat ook alweer, paardrijden? Het meest geschikte vervoersmiddel om sneller boven in de bergen te komen voor de 3000 meter+ -vogelsoorten. Met gemengde gevoelens gaan wij te paard naar boven. Zelf heb ik een paard waarvan de stijgbeugels veel te hoog zitten, zodat ik er als een soort jockey bovenop zit. Of beter gezegd, ik zit niet! Na een kwartier krijg ik al last van mijn knieën. Na een uur word ik uit mijn lijden verlost als een Kirgies me zijn (veel groter) paard geeft waarvan de stijgbeugels lager hangen. De nu iets makkelijker lijdensweg naar het moois hoog in de bergen gaat verder. Op een hoogte van ongeveer 3500 meter is het dan na vier uur rijden zover: Witkruinroodstaart (een droomsoort!) Sneeuwvink, Bergvink (Plain Mountain Finch), Himalayaheggenmus (Altai Accentor), Monniksgier, Himalayan Griffons (Vale gierensoort) en Lammergier, net over ons hoofd vliegend. Helaas zien we de Ibissnavel (Ibisbill), waar we stilletjes nog steeds op hopen, niet op de terugweg langs de snelstromende riviertjes. Eenmaal in het dorp kom ik nog net van mijn paard af. Met mijn achterste gaat het goed, maar mijn knieën liggen in puin voor de rest van de dag.

31 mei Tuura Suu D-day! (Nr. 8 op kaart)

Op weg hierheen tellen we gedurende vijf kilometer lang aan weerszijden Citroenkwikstaarten met zwarte ruggen (ssp. *calcarata*). De teller stopt bij 143! We worden weer feestelijk onthaald door nieuwsgierige gastheren. Op deze plek moeten we onze laatste kans aangrijpen op dé steltloper (voor mij) van Azië, de Ibissnavel (Ibisbill). We laten de heer des huizes zien waarvoor we naar dit land zijn gekomen, de Ibissbill. Ja, die kent ie wel, zegt de man, die zit hier, maar die heb ik al een tijd niet meer gezien. In de hoop dat de man gelijk heeft gaan we met hem op pad. Het is een grijze dag, lage bewolking en er waait een stoffige wind door het dal. Langs de plaatselijke rivier schiet er opeens een grijze schim voor ons weg. Ibisbill!!! Maar dan wel erg kort te zien. Dit moet beter kunnen. Even later is het eindelijk zover, nu is hij prachtig in de telescoop te zien! Op de terugweg blijken er twee te zitten! De soort is wel behoorlijk schuw en laat zich moeilijk benaderen. Verder hier nog soorten als Oeverloper, Citroenkwikstaart, Strandleeuwerik, Frater, Kwartel, Rode Rotslijster en een Geelbuikfitis.

In de vroege avond is het al feest! De droomsoort van ieder is binnen! Het Kirgizische bier wordt dankbaar weggespoeld met een fles wodka die eigenlijk bestemd was om mee naar huis te nemen.

1 juni Terug naar Bishkek

Al rijdend en gelukkig ook af en toe stoppend zien we die dag nog Aziatische Steenpatrijs

, Monniksgier, Chinese Fluitlijster, Dwergarend, Witbuikwaterspreeuw en ja, dan toch, Roze Spreeuwen, die juist vandaag massaal binnenkomen. Blijkbaar komen ze erg laat terug van hun winterkwartieren. Die dag zien we een kleine duizend Roze Spreeuwen. Eenmaal in Bishkek aangekomen krijgen we nog een post-sovjetafscheid aangeboden. Eten, veel drinken en nog meer speeches! Na een korte nacht vertrekken we heel vroeg uit de hoofdstad naar het vliegveld buiten de stad. Buiten zingt een Nachtzwaluw, een prachtige vakantie is ten einde.

Interessante sites:

www.tripreports.nl verslag in het Engels van Vincent van der Spek met soortenlijst van wat we gezien hebben

www.meanderreizen.nl de reisorganisator, hier zijn ook verslagen te vinden

www.miksture.com verslagen

www.travellingbirder.com/tripreports/trip_reports_Kyrgyzstan.php?from=1&to=12 verslagen

We hebben dankbaar gebruik gemaakt van het vakantieverslag van Vincent van der Spek voor de nodige schrijfinspiratie.

Ibissnavel, Tuura Suu.

Foto: Peter Hoppenbrouwers

Kleine Alk bij Sint Agatha

Gert-Jan Caspers, g.caspers@home.nl

Op 10 november 2007 om 14:40 stond ik aan de Veerstraat in Sint Agatha (tegenover de Kop van Middelaar) naar negen Mandarijneenden op de Maas te kijken (ook geen alledaags gezicht hier), toen er laag boven de rivier vliegend een kleine ronde vogel in zicht kwam. Formaat Spreeuw, zwarte boven- en witte onderzijde, stompe kop, wit achter oog omhoog lopend, korte staart, smalle spitse vleugels en een snorrende vleugelslag... een Kleine Alk! Hij bleef de Maas stroomafwaarts volgen tot hij uit het zicht verdween. Voor zover bekend is dit de eerste waarneming van een Kleine Alk in het werkgebied van VWG Nijmegen.

Deze waarneming vond plaats na noordwesterstormen, die grote aantallen Kleine Alken naar de Noordzeekusten brachten. Diep in het binnenland bleven de hoog-arctische vogeltjes echter schaars: eveneens op 10 november werd een exemplaar op de Ringselvennen bij Budel gezien. Het radioprogramma *Vroege Vogels* meldde een vondst bij Epe. Voor een vogelsoort die de reputatie heeft nogal eens in het binnenland te verdwalen (dit wordt expliciet in de veldgidsen vermeld) zijn waarnemingen van Kleine Alken in het diepste binnenland zeldzaam: op *Waarneming.nl* nog een Kleine Alk in Arnhem (Burgers Zoo) op 4 januari 2007, en een in Denekamp op 15 november 1996. De *Atlas van de Nederlandse Vogels* vermeldt een exemplaar in Midden-Brabant (tussen 1978 en 1983).

Niet alleen in Nederland, ook in Groot-Brittannië was de invasie van Kleine Alken nieuws. In het BBC2-programma *Autumnwatch* vertelde presentator Bill Oddie dat Kleine Alken zich aan kunnen sluiten bij Spreeuwenzwermen en daardoor ver het binnenland in worden gezogen. Ik neem aan dat dit in Nederland geen grote rol speelt, omdat wij hier niet zo'n sterke trek van Spreeuwen over de Noordzee het binnenland in hebben. Overigens meldt *Vogels van de Grote Rivieren* een Zeekoet in Weurt (1948) en Papegaaiduikers bij Emmerich (vóór 1908), dus ook andere alken kunnen onze regio bereiken. Altijd je ogen open houden!

Literatuur

Bekhuis, J., Bijlsma, R., van Dijk, A., Hustings, F., Lensink, R. & Saris F. (red.) 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON, Arnhem.

Van den Bergh, L.J.M., Gerritse, W.G., Hekking, W.H.A., Keij, P.G.M.J. & Kuyk, F. (red.) 1979. Vogels van de Grote Rivieren. Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen.

Recensie 'Vögel beobachten in Norddeutschland'

Paul Gnodde, paul.gnodde@hetnet.nl

Bij de Duitse uitgeverij Kosmos is onlangs een alleraardigst gidsje uitgekomen met daarin de 56 belangrijkste vogelgebieden van Noord-Duitsland. Met Noord-Duitsland wordt hier bedoeld de deelstaten Schleswig-Holstein, Niedersachsen en Nordrhein-Westfalen. Het gaat dus eigenlijk over Noordwest-Duitsland. Het is deel 2 in de serie Kosmos Naturführer, want het deel over Zuid-Duitsland is reeds in 2006 op de markt gebracht.

Eerste indruk

Het is eigenlijk geen gidsje, want het is meer dan 380 pagina's dik. Dus je begrijpt dat er niet over een nacht ijs is gegaan bij het samenstellen. Na het voorwoord en de inleiding kom je bij het hoofdstuk hoe je de gids dient te gebruiken. En daar begint het al duidelijk te worden; dit boek is geschreven door vogelaars voor vogelaars. De samenstellers weten bij mij steeds de juiste snaar te raken en sfeerbeelden van zeldzaamheden op Helgoland of de Duitse Waddeneilanden brengen je aan het twijfelen; volgende herfstvakantie een keer iets geheel nieuws, b.v. naar Sylt?

Bij het doorbladeren schiet steeds weer door mijn hoofd dat ik toch wel heel weinig weet over goede Duitse vogelgebieden. Ik ben kennelijk niet de enige, want zo schrijven de samenstellers in de inleiding: "Deutschland ist als Beobachtungsgebiet in weiten Teilen der Bevölkerung und auch im Ausland recht wenig bekannt."

Het gidsje is fraai uitgevoerd met foto's van landschappen en vogels en voorzien van tientallen kaartjes van de vogelgebieden. Bij elk gebied staat duidelijk aangeven welke vogels je kunt verwachten in welk jaargetijde.

Het merendeel van de gebieden die beschreven worden zijn "natte" gebieden: eilanden, wad, meren en moerassen. Slechts enkele gebieden zijn "droog" te noemen, zoals bijvoorbeeld de Lüneburger Heide. Van mij hadden er wel meer van zulke droge gebieden beschreven mogen worden.

De gebieden

Het eerste gebied dat beschreven wordt in Vögel beobachten in Norddeutschland is ook meteen het beste, namelijk Helgoland. Ik ben er zelf enkele malen geweest en als je de lijst met zeldzaamheden leest in de gids, dan zou je toch wensen dat dit eiland in Nederlands water lag.

Een ander gebied dat mijn interesse heeft gewonnen is de Meissendorfer Teiche und Umgebung. Op zo'n drie uur rijden van Nijmegen ligt een gebied met Slangenarend

(jaarlijks), Schreeuwarend (zomergast) en Dwergarend (jaarlijks) en verder beide Wouwensoorten en Visarend.

De gids neemt de lezer ook de grens over naar Nederland. Zijn er dan niet genoeg goede vogelgebieden in NW-Duitsland? Nee, de schrijvers kijken gewoon verder dan hun neus lang is! Zowel Noordoost-Groningen als de Ooijpolder (!) worden uitvoerig beschreven. Gebieden die ik goed ken en zo kan ik toch een beetje controleren of de schrijvers geen onzin verkopen.

De Ooijpolder en Millingerwaard worden beschreven als subgebied van het vogelgebied 'Niederrhein'. De gebiedsbeschrijving hiervan begint bij Dinslaken, ongeveer een uur stroomopwaarts (met de auto) vanaf Nijmegen. In totaal twaalf subgebieden worden langs de Rijn beschreven en zijn elk voorzien van een duidelijk landkaartje. Het lijkt mij erg leuk op een winterdag een keer bij Dinslaken te beginnen en zo al vogelend (ganzen!) de genoemde (sub)gebieden af te gaan tot aan de Erlecomse Waard.

Verder interessante natuurgebieden in de gids liggen in het oosten van Nedersachsen. Met kans op soorten die menig vogelaar doet watertanden. Hier zit je namelijk aan de meest westelijke grens van het verspreidingsgebied van Kraanvogels, Ruigpoot- en Dwerguilen, Noordse Nachtegalen, Sperwergrasmussen en Roodmussen. In de gids staat precies beschreven hoe deze te vinden. En dat op een paar uurtjes rijden van Nijmegen.

Kopen of niet kopen?

Ja, doen. Meteen kopen. Want laten we eerlijk zijn, wat weten we nu eigenlijk van onze oosterburen. Verder dan de Düffelt zijn de meesten van ons toch echt niet geweest. En aan die Duitse vogelnamen wen je vrij snel; een Lachmöwe is een Kokmeeuw, een Heringsmöwe een Kleine Mantelmeeuw en een Brandgans is een Bergeend. Makkelijk, niet!

Trektellen najaar 2007: meer telposten, minder vogels

Marcel Bingley, vanbingelen@xs4all.nl

Ook afgelopen najaar is weer druk naar vogeltrek gekeken in ons werkgebied. Dat leverde gedenkwaardige momenten op, maar 2007 kenmerkte zich vooral door de algemene overtuiging dat het erg tegenviel met de aantallen trekvogels. Verder werd voor het eerst geteld op twee trekposten. Naast het Maldens Vlak, sinds 2005 de opvolger van de vanaf 1997 jaarlijks honderden uren bemande telpost Mulderskop, werd er gestart met najaarstellingen op de tot nu toe alleen in het voorjaar gebruikte telpost de Gebrande Kamp door Fred Hustings.

Allereerst zal ik aan de hand van resultaten van het zweefvliegveld proberen te onderbouwen of dat gevoel van teleurstelling gerechtvaardigd was; om daarna af te ronden met een eerste voorzichtige vergelijking tussen de twee telposten.

Een slecht teljaar

Was het nu echt zo slecht op het Maldens Vlak als er af en toe verzucht werd? Of waren we in de jaren ervoor teveel verwend? Ter illustratie een staatje met cijfers over de laatste drie jaar:

Tabel 1. Vergelijking Maldens Vlak, jaren 2005-2007

Jaar	Teluren	Teldagen	Uren per Teldag	Vogels	Vogels per uur	Soorten
2005	469	98	4:47	267071	569	115
2006	531	111	4:47	341048	642	109
2007	468	107	4:22	147272	315	112

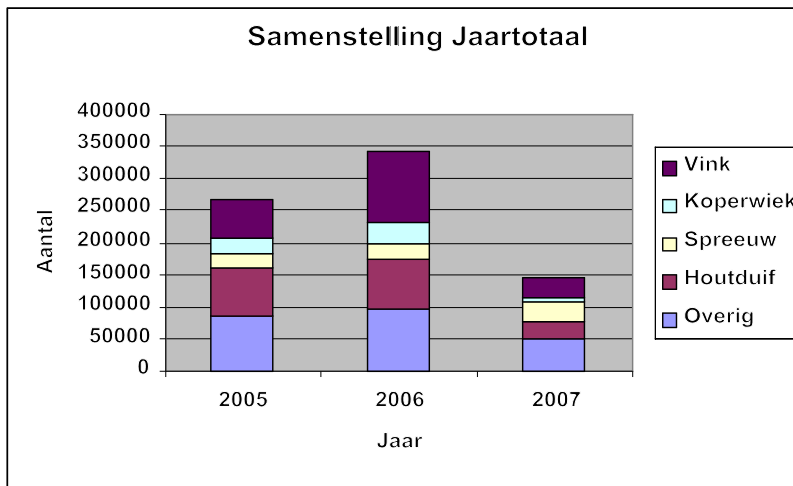

Mulderskop in de vroege ochtend, Marcel Bingley (l) en Hans van Ooijen.

Foto: Paul Gnodde

Duidelijk is de enorme terugval in aantallen in 2007 te zien bij een redelijk gelijkblijvende telinspanning en diversiteit aan soorten. Maar misschien is de terugval te wijten aan een tegenvallend aantal van één der bulk-soorten? Bekijk de aantallen 'Big-Four' in onderstaande grafiek:

Figuur 1. Samenstelling jaartotalen Maldens Vlak, jaren 2005-2007

De 'Big-Four' zijn Vink, Houtduif, Spreeuw en Koperwiek: de vier vogelsoorten die de laatste vijf jaar altijd deel van de top-5 uitmaakten. Goed is te zien dat die aantallen (met name Vink) voor een groot deel verantwoordelijk waren voor de verschillen tussen 2005 en 2006; de categorie Overig blijft redelijk constant. In 2007 was dat niet het geval: het aandeel Overig valt net zo hard terug als Koperwiek, Vink en Houtduif. Alleen Spreeuw doet het beter.

Waren er dan nog wel hoogtepunten? Jawel hoor, het aantal verschillende soorten was zeker niet slecht. Als nieuwe soorten werden Geelpootmeeuw, Grote Mantelmeeuw, Grasmus en Grote Kruisbek genoteerd, terwijl voor het eerst onderscheid werd gemaakt tussen Grote & Kleine Barmsijs (daarvoor altijd geturfd als Barmsijs). Er zullen overigens genoeg lezers zijn die de discussie over de laatste drie soorten wel aanwillen (over het kunnen herkennen van die drie soorten a.d.h.v. geluid zijn genoeg boeiende artikelen op internet te vinden).

En er werd op het Maldens Vlak een boeiend rijtje jaar- en dagrecords neergezet: we telden 16 Grote Zilverreigers (was 12 : 2006) hetgeen niemand zal verbazen, gezien de landelijke toename; 78 Ooievaars (was 6 : 2006, met dagrecord van 57); we pikten de landelijke piek mee met maar liefst 160 Wespensdieven (was 88 : 2005, met een verviervoudiging van het vorige dagrecord naar 81); 11 Regenwulpen is natuurlijk ook uniek (was 1); 1438 Gierzwaluwen (was 542 : 2006, met dagrecord 656. Vroeg in het

seizoen gaan tellen loont!); de verschillende bolletjes Kauw resulteerden in een jaartotaal van 1948 (was 1375 : 1997, met dagrecord van 508); en, tja, we noteerden 30709 Spreeuwen (was 24542 : 2006), waaronder enkele gigawolken op 20 oktober; en er vlogen zomaar 150 Putters langs (was 141: 2005). En waar is de Pimpelmees, hoor ik de trendgevoelige trekteller al zeggen? Daarvan trad immers een invasie op zoals er in geen jaren een was geweest ². Het jaarrecord uit 1999 werd op 12 stuks niet gehaald, en we kwamen dus 'slechts' tot 530. Maar dat zegt degenen die op Mulderskop en Maldens Vlak hebben geteld genoeg: mezentrek was op de Mulderskop wel wat eenvoudiger waar te nemen. Wel werd voor zowel Koolmees als Pimpelmees een dagrecord van 113 neergezet. Ook Nijlgans (69), Watersnip (19) en Boomvalk (5) werden nooit vaker op één dag opgeschreven.

De teleurstelling komt dus voort uit de lage aantallen. Het volgende staatje, waarin de aantallen van de laatste drie jaar staan, waarbij de 2007-score lager is dan de helft van het gemiddelde over de laatste twee jaar, zegt genoeg (alleen soorten zijn opgenomen waarvan over de laatste drie jaar meer dan 1000 exx. werden gezien; 'invasie'-soorten cursief):

Tabel 2. Soorten met sterke terugval in 2007, Maldens Vlak

Soort	2005	2006	2007
Vink	57952	107522	31302
Houtduif	71982	77403	26295
Koperwiek	26695	35408	8377
Veldleeuwerik	12468	13069	4405
Kramsvogel	7740	9089	3825
Keep	19443	10529	3581
Graspieper	3860	11306	3545
Zanglijster	3134	5404	1570
Kievit	4178	4695	707
Boompieper	945	681	300
Holenduif	671	677	253
Sperwer	958	774	248
<i>Kruisbek</i>	<i>1975</i>	<i>109</i>	<i>206</i>
<i>Zwarte Mees</i>	<i>1110</i>	<i>1</i>	<i>176</i>
Gele Kwikstaart	312	594	139

Ook van de roofvogels, toch vaak de krenten voor de trekteller, hebben we er in het najaar van 2007 heel wat minder voorbij zien komen. Onderstaand staatje spreekt voor zich: vooral van Sperwer (!), Buizerd, Torenavalk, Bruine Kiek en Smelleken telden we fors wat minder exemplaren. Gelukkig zorgde de Wespindief voor een grote opsteker en trok in een dubbel zo groot aantal als de laatste jaren door.

Tabel 3. Aantallen overtrekkende roofvogels Maldens Vlak, jaren 2005-2007

Roofvogels	Aantal 2005	Aantal 2006	Aantal 2007
Wespendief	88	75	160
Rode Wouw	3	1	3
Bruine Kiekendief	19	76	23
Blauwe Kiekendief	38	25	17
Sperwer	958	774	248
Buizerd	905	811	472
Visarend	2	8	3
Torenvalk	55	84	36
Roodpootvalk	1	8	2
Smelleken	25	48	24
Boomvalk	12	24	18
Slechtvalk	3	11	6
<i>Totaal</i>	<i>2109</i>	<i>1945</i>	<i>1012</i>

Wespendief, Maldens Vlak. Foto: Paul Gnodde

Was deze terugval nu een landelijke trend? Om daarvan een indruk te krijgen bekeek ik de resultaten voor zes vogelsoorten (Kievit, Veldleeuwerik, Boerenwaluw, Gele Kwikstaart, Koperwiek en Vink) op enkele altijd goed bezette telposten en vergeleek die met onze resultaten (dit waren telposten Aan de Majoor bij Koningsbosch-Echt Lb, Brobbelbies-Noord bij Uden NB, de Horde bij Lopik Ut, Kwintelooyen bij Veenendaal Gld, Loozerheide bij Weert Lb en Oelemar” bij Denekamp Ov; het gezamenlijk aantal teluren varieerde niet meer dan ca. 10% rond het gemiddelde van de laatste drie jaar van deze posten).

Tabel 4. Vergelijking enkele soortaantallen, tussen Maldens Vlak en de combinatie van zes andere telposten, jaren 2005-2007 (percentages t.o.v. 2005).

Soort	Telpost	2005	Pct	2006	Pct	2007	Pct
Boerenwaluw	MV	6472	100	13066	202	8564	132
Boerenwaluw	Totaal	85.668	100	144.443	169	145.054	169
Gele Kwikstaart	MV	312	100	594	190	139	45
Gele Kwikstaart	Totaal	5.758	100	6.735	117	2.298	40
Kievit	MV	4.178	100	4.695	112	707	17
Kievit	Totaal	93.068	100	90.586	97	33.314	36
Koperwiek	MV	26.695	100	35.408	133	8.377	31
Koperwiek	Totaal	90.396	100	112.809	125	73.368	81
Veldleeuwerik	MV	12.468	100	13.069	105	4.405	35
Veldleeuwerik	Totaal	102.372	100	100.454	98	40.043	39
Vink	MV	57.952	100	107.522	186	31.302	54
Vink	Totaal	323.928	100	485.378	150	189.025	58

De percentages zijn steeds ten opzichte van 2005; let op het redelijk gelijk lopen van het Maldens Vlak (MV) met de cijfers van de zes andere posten, daarmee de algemene trend

volgens. Maar zie ook de positieve uitschieters in 2006 (Gele Kwik en Vink) en de afwijkingen in negatieve zin in 2007 (Kievit en Koperwiek).

De lage aantallen werden in de hand gewerkt door het weer in oktober: wekenlang stond de wind uit NO tot O. Bij zulke condities vindt de trek superhoog plaats, onzichtbaar voor de trekteller, zeker wanneer de lucht heilig of juist staalblauw is, zoals in 2007 het geval is. Zie hiervoor ook het artikel in de laatste SOVON Nieuws ².

Een nieuwe telpost

Mulderskop- en Maldens Vlak-teller van het eerste uur, Fred Hustings, kreeg na 10 jaar behoefte aan andere landschappen en andere trekvogels en begon dit najaar een reeks op de post waar hij ook al eens in het voorjaar telde: de Gebrande Kamp bij Middelaar (met vanwege grondverzet een doordeweeks filiaal op Katersbosch tussen Middelaar en Mook).

In onderstaand overzicht hebben we weer de belangrijkste uitkomsten van die twee telposten op een rij gezet.

Tabel 5. Vergelijking Gebrande Kamp en Maldens Vlak, 2007

Telpost	Teluren	Teldagen	Uren per		Vogels/uur	Big-Four	Overig	Soorten
			Teldag	Vogels				
MV	468	107	4:22	147272	315	96683	50589	112
GB	302	96	3:09	183451	607	93640	89811	134

Geen slechte keuze, zoals u ziet: meer vogels, meer soorten en dat in minder teluren...

De hoogtepunten van de Gebrande Kamp/Katersbosch waren de 252 Wespddieven op 22 oktober (een landelijk record!); de trek van de Geelpootmeeuwen (bleken van juli tot in oktober noordwaartse trek te vertonen, vermoedelijk Franse broedvogels); mooie lage trek van Gierzwaluw en Boerenzwaluw; de mezen, aangevoerd door de Pimpel; de Waterpiepers en de solo's van o.a. Wielewaal en Sneeuwgor.

De grotere soortenrijkdom mag geen verrassing zijn: de Gebrande Kamp is een natte telpost in een rivierdal en trekt dus soorten aan die een groot bos- en heidegebied als bij Malden liever mijden.

Soorten op de Gebrande Kamp die niet op het Maldens Vlak werden gesignaleerd onderstrepen dat: Fuut, Zwarte Ooievaar, Lepelaar, Dwerggans, Brandgans, Casarca, Bergeend, Smient, Krakeend, Wintertaling, Pijlstaart, Tafeleend, Kuifeend, Brilduiker, Scholekster, Kleine Plevier, Bonte Strandloper, Rosse Grutto, Tureluur, Groenpootruiter, Bosruiter, Oeverloper, Zwartkopmeeuw, Dwergmeeuw, Visdief, Zomertortel, Strandleeuwerik, Paapje, Vuurgoudhaan, Glanskop, Boomkruiper, Wielewaal, Ekster, Sneeuwgor, Oeverpieper, Pontische Meeuw en Indische Gans.

Andersom ziet dat rijtje er anders uit, maar bevat toch enkele verrassingen: Canadese Gans, Grauwe Kiekendief, Zilverplevier, Kemphaan, Houtsnip, Velduil, IJsvogel, Duinpieper, Roodkeelpieper, Roodborsttapuit, Grasmus en Grote Kruisbek werden wel op Maldens Vlak maar niet bij de Gebrande Kamp gezien.

De verschillen tussen beide telposten is ook te illustreren aan de hand van de opmerkelijke aantalsverschillen bij soorten die wél op beide posten gezien werden (verschil meer dan factor 3, jaartotaal minimaal 100):

*Tabel 6. Vergelijking sterk afwijkende soortaantallen
Gebrande Kamp en Maldens Vlak, 2007*

Soort	GK	MV
Wilde Eend	518	6
Kievit	4514	707
Watersnip	120	30
Kokmeeuw	3391	249
Stormmeeuw	322	13
Kleine Mantelmeeuw	208	20
Holenduif	822	253
Gierzwaluw	5300	1438
Gele Kwikstaart	467	139
Goudhaan	236	1
Roek	446	139
Geelpootmeeuw	146	3
Keep	971	3581
Kruisbek	24	206

Dit staatje laat duidelijk zien dat soorten van open veld of water op de Gebrande Kamp talrijker doortrokken dan op Maldens Vlak, terwijl omgekeerd enkele bosvogelsoorten op Maldens Vlak talrijker waren. Dit is al vaker geconstateerd: trekvogels proberen veelal voor hen onaantrekkelijk landschap te vermijden, of vliegen er veel hoger overheen dan bij aantrekkelijk landschap het geval is¹. Uitzondering op de regel vormt het Goudhaantje dat (net als Koolmees, Pimpelmees en Zwarte Mees) juist in het open landschap vaker werd waargenomen. Deze schijnbare inconsequentie is te verklaren uit landschappelijke verschillen. Op Gebrande Kamp/Katerbosch oefende een NO/ZW lopende singel in het open landschap onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op trekkende Goudhanen en mezen. Ze naderden onder veel kabaal van boom tot boom de telpost, om van daaruit de volgende sprong over het open landschap te wagen. Op het Maldens Vlak, geheel omgeven door bos, is trek van Goudhanen en mezen lastiger vast te stellen (want ze hangen voortdurend rond in het omringende bos) maar ontbreekt bovendien zo'n geleidingsbaan.

Daarnaast is geopperd dat in het Tongbekken (het landbouwplateau tussen Groesbeek en de Jansberg bij Mook) enige stuwing optreedt van soorten van het open veld die de bebossing trachten te vermijden. Wanneer dit zo is, leidt dit tot relatief hoge aantallen bij de Gebrande Kamp of Katersbosch, die immers in het verlengde van het Tongbekken liggen.

Mede daarom willen we een in 2007 uitgevoerd experiment met een simultaantelling op beide telposten én een nieuwe locatie in het genoemde Tongbekken het komend jaar zeker gaan herhalen. Maar alleen al het opbouwen van een reeks tellingen op de Gebrande Kamp zal de komende jaren goed vergelijkingsmateriaal gaan opleveren en ons meer kunnen leren over het verschil tussen twee nabijgelegen posten in verschillende biotopen.

Conclusie

2007 was een teleurstellend jaar wat aantallen betreft voor de post op het Maldens Vlak. Dit wordt gestaafd door een vergelijking van de getelde aantallen van enkele soorten op andere vaak bezette telposten. Ook daar vielen de aantallen vaak tegen (hoewel er op het Zweefvliegveld duidelijk lagere aantallen Kievit en Koperwiek werden geteld). Weersomstandigheden worden als belangrijkste verklaring genoemd.

De aangevatte tellingen op de Gebrande Kamp zijn veelbelovend en trokken zoals verwacht meer soorten van open veld en water. De waargenomen aantallen waren ook beduidend hoger dan die op het Maldens Vlak. De toekomstige jaren gaan uitwijzen of dit regel of uitzondering is.

Dankwoord

De gemaakte vergelijkingen waren mogelijk doordat Gerard Troost (van www.trektellen.nl) de basisgegevens voor beide besproken telposten aanleverde in de voor mij meest praktische vorm, waarvoor mijn hartelijke dank.

Die dank gaat ook uit naar Paul Gnodde voor het digitaal vastleggen en beschikbaarstellen van twee zeer kenmerkende momenten op het zweefvliegveld.

Mijn speciale dank gaat naar Sjaak van den Berg en Fred Hustings, die de eerste versies van dit artikel grondig doorlazen. Zij droegen belangrijke tekstuele verbeteringen aan, behoedden me voor enkele kort-door-de-bocht conclusies en benadrukten het belang van de landschappelijke verschillen tussen de twee posten.

Literatuur

¹ LWVT & SOVON 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co, Haarlem.

² Hustings, F & Boele, A. & Troos, G. 2007 Najaar 2007: zwermen trekvogels naast stille uurtjes. SOVON Nieuws 20(4), december 2007: 9-10

als in het Reyerbruch bij Kranenburg (29 jan) werd een Grote Zilverreiger met rode poten en zwarte snavel waargenomen. Overwinterende tweeklappers **Ooievaars** verblijven rond Horst, Zyfflich, Kranenburg en Kekerdom. Op 22 dec vloog er één over het centrum van Nijmegen. Langs de Maas in de Kop van Limburg werden afgelopen periode diverse groepen **Kleine Zwanen** gemeld. In een groep van 171 bij Westerbeek op 8 dec zaten ook enkele vogels met een halsband. Ook rond Wijchen en op de Oude Waal in de Ooij werden tot een tiental vogels waargenomen. Vijf waarnemingen van de **Wilde Zwaan** kwamen binnen. Zeven vlogen 13 dec over de Oude Waal, negen vlogen dezelfde dag hoog over Lent, drie zaten 16 dec op KBP-4, twee foerageerden 20 dec bij Loenen en drie foerageerden 13 jan bij Beers. Tussen de soms grote aantallen **(Toendra)rietganzen** doken ook **Taigarietganzen** op. De eerste melding kwam binnen op 31 okt met drie vogels bij Beers. Daarna werden, al dan niet geheel zekere solitaire en kleine groepjes waargenomen. Alleen de melding van 20 vogels op 16 nov valt op, maar deze zaten aan de zuidkant van de Maas bij Appeltern, net buiten ons werkgebied. Twee **Kleine**

Kleine Rietgans en zijn maatjes, Oude Waal, 6 jan. '08.

Foto: Harvey van Diek

Rietganzen trokken 17 nov over de Gebrande Kamp en bij Beugen trokken er in groepsformatie zelfs dertien over op 5 dec. Vanaf 19 dec verblijft een wel zeer tam en dubieus exemplaar bij de Oude Waal in de Ooij. De vogel trekt constant op met twee Grauwe Ganzen. Bij Bergen werd er 30 dec één opgepikt en dezelfde dag werden er twee bij Well gevonden. Tijdens een watervogeltelling op 13 jan kwamen individuen boven water bij Sambeek en Groeningen en 25 jan knabbelde er bij Altforst één z'n kostje bij elkaar. Een juveniele **Dwerggans** sloot 20 okt de rij van een passerend groepje Kolganzen over de Gebrande Kamp. Een adult, die 4 jan net buiten het werkgebied werd ontdekt, werd 5 jan teruggevonden bij Well. Bij Megen, net buiten ons werkgebied, werd vanaf 18 dec weer de **Sneeuwganzen** met de gele pootring (H57) gezien. Deze is waarschijnlijk afkomstig van een ringproject bij Neuss, Duitsland. Twee vogels werden 27 dec geclaimd bij Persingen en af en toe kwam de al jarenlang verblijvende vogel van het Zuidereiland bij Heijen voorbij. Frappant is de waarneming van een geringde vogel hier op 28 jan, omdat de

'bekende' vogel ongeringd is. Bij Grave werd op 23 en 25 dec een blauwe fase gezien, welke veel weg had van de vogel van Bemmelse. Grotere aantallen **Grote Canadese Gans** werden genoteerd op 22 dec bij Cuijk (200) en 24 dec bij de Mokerplas (320). Naast

Rotgans, Well, 5 jan. '08.

Foto: Harvey van Diek

vroege meldingen van grote groepen **Brandganzen** op 4 nov bij Bergen (401) en 23 nov bij Aijen (300), liep in januari het aantal in de Ooijpolder leuk op, tot maximaal 700 op 10 jan in het Circul. Daarna werden verspreid langs de Waal bij de Ooijpolder grotere groepen gezien. Ook in de Oosterhoutse Waard schommelde het aantal tot rond de 200 vogels. Afgelopen winter bracht ook enkele **Rotganzen** naar ons gebied. In de Oosterhoutse Waard zat er één op

20 okt en 24 nov werd er één gemeld bij de Oude Waal. Bij Keent verbleef er 15 dec één en tussen 3 en 7 jan pendelde er één rond bij Well. Ongekend is de melding van 60 overvliegende Rotganzen op 26 jan over de Oude Waal. Tussen 27 en 29 jan graasde een juveniel tussen grote groepen ganzen in het westelijk deel van de Ooijpolder. Naast de bekende ongeringde tamme **Roodhalsgans** van Cuijk, werd een ongeringde adult af en toe waargenomen bij Well tussen 2 en 6 jan. Op 10 jan liep er één langs de Thornsestraat in de Ooijpolder en zeer waarschijnlijk dezelfde vogel dook later die dag op bij Zyfflich, alwaar ook de 13e een vogel werd gezien. In het Circul liet een adult zich op 23 jan prachtig bekijken en de 27e duiken er bij Persingen zelfs twee op. Een dag later ging er één in de Millingerwaard op de gevoelige plaat.. Bij KBP-plas 4 verbleven sinds nov twee **Casarca's**, de eerste melding hier betrof er drie op 7 nov. In de Winssense Waard zat er 15 dec één en bij Aijen één op 23 dec. Winterse **Bergeenden** werden gemeld uit de Erlecomse Waard, de Bemmelse Polder, Oosterhoutse Waard, de KBP en bij de Lingewal. Vanaf 23 jan liep het aantal weer op, met op deze dag 18 bij de Oude Waal. Veruit de hoogste aantallen **Smienten** werden geteld in de Oosterhoutse Waard, met ondermeer ongeveer 1000 op 8 dec. Ruim 150 **Pijlstaarten** vlogen 16 dec op bij de Lentse Waalstrang en 137 werden er 10 jan geteld op de Oude Waal. Op 11 jan werden hier 430 **Slobeenden** geteld. Een man **Krooneend** werd 22 jan bij de Oude Waal onder overhangende struiken vandaan geplukt. Een subadult man **Topper** verbleef tussen 3 en 5 jan op de Heeswijkse Kampen. De laatste dag werd de vogel teruggevonden op plas 8 en verbleef hier tot zeker 27 jan. Op dezelfde dag als de Kuifduiker, 1 dec, werd op KBP-9 ook een vrouw **Zwarte Zee-eend** ontdekt. Een dag later bleken nóg twee vogels te zijn

Zwarte Zee-eenden, Kb-plassen, 3 dec. '07.

Foto" Jan Albers / waarneming.nl

ingevallen en tot 11 dec dokken de drie hier hun kostje bij elkaar. Op de 12e zat er nog één. De **Grote Zee-eend** deed het ook niet verkeerd. Op 10 nov dobberden vier vrouwtjes op het Reinderslooi. De volgende dag zaten er nog twee en tot 18 nov verbleef er nog één. Een vrouwtje maakte het trio zeevogels compleet op KBP-9 en verbleef van 30 nov tot 23 dec. Tijdens bezoeken erna werd niets aangetroffen. Op 31 dec dook er ineens weer één op en 5 jan werd een vrouwtje tijdens een VWG-excursie ontdekt. Verschil in kleed doet vermoeden dat het om een ander gaat dan de eerste vogel op deze plas. Deze laatste was ook 6 jan aawezig. Met 19 **Brilduikers** op KBP-4 op 5 jan werd het hoogste aantal gemeld. Daarnaast zaten er vijftien op 23 dec in de Oosterhoutse Waard. Op Reinderslooi zwommen er twaalf op 28 dec. Naast kleinere groepjes werden de grootste groepen **Nonnetjes** gemeld van plassen rond de Waal in de Ooijpolder en de Bemmelse en Gendtse Polder. Maar een groepsmaximum van acht is bijzonder laag te noemen (Oude Waal 28 jan). Vier mannetjes **Middelste Zaagbek** werden 13 nov uit de Erlecomse Waard gemeld, maar konden niet worden bevestigd. Ook de **Grote Zaagbek** zet deze winter niet lekker door. Met een maximum van veertien op 26 jan in de Oosterhoutse Waard is de grootste groep genoemd.

SPERWERS TOT PLEVIEREN Een zeer bizarre waarneming kwam 8 dec binnen: een laagvliegende **Wespendief** vloog bij de Duivelsberg zuidoostelijk over een verbaasde waarnemer heen. Een toegevoegde uitvoerige beschrijving liet weinig keus over. Een jagende **Zwarte Wouw** werd 17 okt nog geclaimd bij Zyfflich. Over de Gebrande Kamp trok 20 okt een **Rode Wouw**. In de late namiddag van 28 dec werd er één opgemerkt bij Scheffentum, die in een boom ging zitten en vanaf 6 jan werd regelmatig een jagende vogel in het gebied tussen Scheffentum (DL) en Groesbeek gezien en prachtig gefotografeerd. Waar een file goed voor kan zijn: een vogelaar zag 27 nov vanuit zijn auto op de Waalbrug bij Nijmegen een naar het westen overvliegende **Zeearend**. Wederom een 'autowaarneming' kwam 25 jan binnen: een juveniel trok nu zuidwaarts

over de Maasbrug bij Cuijk. Een **Bruine Kiekendief** trok 19 okt nog richting west over het Maldens Vlak. Vanuit diverse gebieden werden **Blauwe Kiekendieven** gemeld.

Alleen van de Bergerheide kwam het aantal van drie tegelijk. Honderdzeven **Buizerds** cirkelden 22 okt al dan niet in enkele grotere bellen over het Maldens Vlak. De foto's bewezen het op 6 nov: een juveniele **Ruigpootbuizerd** werd gekiekt in het Circul van de Ooij en trok later richting noord. De dertien midwinterse meldingen van het **Smelleken** is relatief veel te noemen vergeleken met afgelopen jaren.

Ruigpootbuizerd, Circul, 6 dec. '07.

Foto: Jan Hartog

Hoewel bij de meeste een vrouwelijk kleed werd doorgegeven, was de laatste vogel, op 22 dec bij KBP-4, een man. Bij de EPON-centrale stoeiden 20 okt weer eens drie **Slechtvalken**. Daarnaast kwamen meldingen uit de Ooijpolder, bij de KBP en bij Groesbeek vandaan. Groepen van meer dan tien **Patrijzen** werden gemeld bij de Lingewal (30 okt, 13), Loonse uiterwaard (30 okt, 13), dorp Ooij (2 nov, 17), Cuijkse Steeg (13 nov, 15), Katerbosch (8 dec, 15) en KBP-9 (4 jan, 14). Er bleven afgelopen winter aardig wat **Waterrallen** hangen in het werkgebied. Solitaire vogels roepend in diverse gebieden gemeld. Op 1 nov riepen er twee bij KBP-6, op 4 nov drie buitendijks bij Tiengeboden en op 28 jan riepen er vier tegen elkaar in langs de Hezelstraat, terwijl een vijfde iets verderop knorde. Een nachtelijk groepje **Kraanvogels** trompetterde 4 nov over Kekerdom. Een dag later trokken er 30 zuidwaarts over Heumensoord en nog eens 30 trokken 12 nov over de Oude Waal in de Ooij. Over Millingen trokken er 17 dec nog eens 27. Tussen het Grote Grindgat van Weurt en de Oosterhoutse Waard pendelde afgelopen winter een groepje **Scholeksters**. Op 21 jan zaten er elf bij het Grindgat en 26 jan dertien bij Oosterhout. In de Erlecomse Waard foerageerde 20 okt nog een **Bontbekplevier**. Op 1 en 3 nov speerden over Plasmolen respectievelijk. één en zeven **Goudplevieren**. Één vloog over Kekerdom op 5 nov en in het Circul van de Ooij stond 16 dec er één tussen de Kieviten. In de Rijksche Wetering bij Altforst werden er 20 jan drie aan de grond gezien. Groepen van meer dan duizend **Kieviten** werden geteld bij de Lingewal op 27 okt, de Erlecomse Waard op 28 okt, de Hamert op 1 nov, bij Gennep op 1 dec, bij de Elsterbrug op 11 dec en bij Sint Agatha op 12 dec. In deze laatste groep bevond zich ook nog een zandkleurige vogel.

STRANDLOPERS TOT LEEUWERIKEN Een eerste winter **Kleine Strandloper** foerageerde 25 en 26 okt in de Waalstrang bij Lent. In dezelfde Waalstrang liep op 16, 17, 20, 22 en 24 okt een **Krombekstrandloper**. Vermoedelijk hetzelfde exemplaar foerageerde 20 okt in de Bemmelse Polder. In de Erlecomse waard trippelden 19 okt vier **Bonte Strandlopers**, een dag later nog twee. Naast nog enkele oktobermeldingen, voornamelijk bij Lent, werden 'bontjes' gemeld op 6 nov bij Lent, 1 dec op de Hamert, 10 dec bij de Kuilen en 6 jan bij KBP-4. Najaarswaarnemingen van solitaire **Kemphanen** werden verricht op 22 okt op de Hamert en in de Erlecomse Waard. In de Waalstrang bij Lent verbleef er 24 dec één en tussen de Kieviten op de Oude Waal stond er 1 jan één. Solitaire **Bokjes** verbleven bij de trektelpost op het Maldens Vlak, in de Bruuk en de Millingerwaard. Vier Bokjes zaten 11 nov bij de Leemput van Milsbeek, twee bij de Leigraaf bij Horst op 22 dec, en maximaal vijf zaten bij Bysterhuizen, Nijmegen op 29 jan. De grootste groep **Watersnippen** van afgelopen periode, 29, werd 20 jan opgestoten door een loslopende hond in de Hatertse Vennen. Er werden aardig wat **Houtsnippen** gemeld en totaal negen meldingen betroffen twee exemplaren in een gebied. Waarschijnlijk dezelfde **Groenpootruiter** deed een overwinteringpoging en werd 25 okt, 4, 13 en 16 nov, 9 dec en 2 jan gemeld aan beide zijden van de Waal in de Ooijpolder. Naast vele solitaire **Witgatjes** verbleven een drietal op 6 dec en 16 jan in de Millingerwaard. Op 7 dec werden er zes geteld in de Bemmelse Polder, 25 jan zaten er hier vijf. In de Niftrikse waarden liep 7 nov nog **Oeverloper**. Op de Bosscherheide bij Bergen verbleef een vogel op zowel 11 nov als 13 en 15 dec. Op 3 dec zat er één bij KBP-9 en op 10 dec liep er één op het zandstrand van de Kuilen. De laatste liep 22 jan in de uiterwaard bij Bommel. Een eerstewinter **Zwartkopmeeuw** stond 5 nov tussen Kokmeeuwen op de zandplaat voor de kijkhut bij KBP-4. Dezelfde dag trokken over Katerbosch zes zeer hoog overvliegende **Dwergmeeuwen** richting west. Winterse **Kleine Mantelmeeuwen** zijn schaars. Na nog een honderdtal op 28 okt op het Grote Grindgat bij Weurt, werd het sprokkelwerk en kwamen sporadisch meldingen van enkelingen of tweetallen binnen. **Geelpootmeeuwen** werden vaker gemeld. Naast enkelingen werden er vijf op 21 okt Katerbosch genoteerd en vier op 17 nov over de Gebrande Kamp. Op 26 jan werd een dode vogel gevonden in de Oosterhoutse Waard, mogelijk slachtoffer van of de Slechtvalk of hoogspanningsdraden. Zo'n zeventien **Pontische Meeuwen** werden doorgegeven, wederom uit de bekende gebieden Kraaienbergse Plassen, Ooijpolder en langs de Maas. Op 29 dec verbleven er twee op de Berendonck. Ook de **Grote Mantelmeeuw** werd vaker gemeld, alleen 5 jan werd een groepje van vier in de Erlecomse Waard gezien. Slechts aan één waarnemer voorbehouden, ronduit spectaculair en nieuw voor het werkgebied is de **Kleine Alk**, die 10 nov ter hoogte van Sint Agatha laag boven de Maas naar west snorde. De stroom **Houtduiven** leek

afgelopen najaar niet op te houden. Naast de meer dan tienduizend vogels over de trektelposten, werd 2 dec een groep van 2000 bij Mill gezien en trokken er 8 jan zeker 1000 over de Kraaienbergse Plassen, waarschijnlijk op zoek naar een slaappleats. In het centrum van Bemmelen zit een roestplaats van de **Ransuil**. Na het kaal vallen van de eerdere (loof)boom, blijken de vogels een nieuwe locatie te hebben gevonden, waar 14 jan er vijf roestend werden gezien. Bij Niel werden alleen 26 dec twee vogels gemeld. Volgens een artikel in de Gelderlander moet er in het dorp Gendt een slaappleats van zo'n 20 vogels zitten. Een **Velduil** vloog 28 okt laag over een maïsveld in de Lage Wijth bij Keent. Een ander werd in de ochtend van 6 nov opgemerkt langs de Leuthsestraat in het Circul van de Ooij en bij het Westmeerven op de Hamert dook er 14 dec één op.

Mibo's kijken vanuit het SOVON-kantoor, Beek, 8 jan. '08.

Foto: Bruno Ens

Heimelijk scharrelende **Middelste Bonte Spechten** werden vanaf 14 nov weer onregelmatig aangetroffen op de Wylerberg. De waarneming van liefst twee vogels op 8 jan vanuit het SOVON-kantoor zorgden voor een kleine gebiedsuitbreiding op de stuwwal. Eén exemplaar, mogelijk vrouwtje, werd 19 dec

gemeld op de Sint Jansberg. Groepen Boomleeuweriken trokken in oktober en november nog over de telposten Gebrande Kamp (totaal 49) en Maldens Vlak (53). Een groep van liefst 250 **Veldleeuweriken** dwarrelde 27 jan over de akkers langs de Wylerbaan bij Groesbeek. Een zeer goede regionale soort is de overtrekkende **Strandleeuwerik** op 12 nov over de telpost bij Katerbosch.

ZWALUWEN TOT KRAAIEN Over Malden trok 19 okt nog een **Huiszwaluw** zuidwaarts. Naast elf noordwaarts trekkende **Waterpiepers** over de Gebrande Kamp op 20 okt werden ook grotere groepen gevonden. Bij Beugen werden op diverse data tot 17 vogels geteld. Ook in het Circul van de Ooij werden groepen gemeld, zoals op 28 jan met liefst 42 langs de Kerkdijk. Voor een winterse groep is het aantal van 52 foeragerende **Witte Kwikstaarten** bij Velp, Grave, vermeldenswaard. Een man winterkleed **Rouwkwikstaart** zat 16 nov suffig langs de waterkant van het Grote Grindgat van Weurt. **Pestvogels** moesten deze winter met een vergrootglas gezocht worden. Op 4 nov vloog er één op bij de Leuthse Visvijvers, op 10 nov zat er één in het centrum van Nijmegen en 15 nov vloog waarschijnlijk dezelfde eerst over het HD-gemaal en later over Nijmegen. Op 19 dec foerageerde er één in een achtertuin in Nijmegen en een dag later zat er één in een plantsoen in Malden. Een onbekend aantal werd 22 dec over Weurt gehoord. In

november werden vanaf twee locaties in Nijmegen nog **Zwarte Roodstaarten** gemeld. Op 22 nov zat er één bij Rijkevoort en 1 dec riep er één net over de grens in Duitsland bij het Wylerbergmeer. Ongeveer dertig overwinterende **Roodborsttapuiten** werden doorgegeven. Over trektelpost Maldens Vlak trokken nog zes **Beflijsters**, een juveniel sloot 6 nov het rijtje. Over Katerbosch trokken er nog twee langs in oktober. 19 oktober zat een vrouwtje in de Millingerwaard en vloog een man langs de Kiekberg, 20 okt vloog er één over de Gebrande Kamp en 24 okt trokken twee mannetjes langs Beneden-Leeuwen. Met de suggestie 'het zou een oostelijke kunnen zijn' werd 9 dec een **Braamsluiper** doorgegeven bij zandwinplas de Kuilen bij Langenboom. De volgende dag werd de vogel teruggevonden door een drietal vogelaars en de kenmerken lijken te wijzen op een **Woestijnbraamsluiper**. Zie ook het artikel in deze Mourik. Helaas verdween de vogel na twintig minuten observatie uit beeld en werd daarna niet weer gevonden. Een mannetje **Zwartkop** zat 23 okt zingend in een haagje in het centrum van Nijmegen en in Beek doet een vrouwtje een overwinteringspoging en hield het in ieder geval uit tot 16 jan. Vanuit verschillende plaatsen werden in november, december en januari aardig wat, al dan niet pleisterende, **Tjiftjaffen** gemeld. Tijdens een zoektocht naar de braamsluiper bij Langenboom werd 15 dec kort een Tjiftjaf met kenmerken van de **Scandinavische Tjiftjaf** waargenomen. Helaas werd

Baardman, Groenlanden-Zuid, 6 jan. '08.

Foto: Harvey van Diek

de vogel niet roepend gehoord en liet zich slechts voor korte tijd zien. Vanuit de rietvelden bij Tiengeboden en langs de Hezelstraat in de Ooijpolder klonk tussen 31 okt en 16 jan regelmatig het 'geping' van **Baardmannetjes**. Naast kleinere groepjes werden er op 4 nov 18 geteld, op 11 dec veertien en op 16 jan vijftien. Tussen groepjes Staartmezen doken soms **Witkoppige Staartmezen** op, zoals 25 okt in de Groenlanden, 6 nov aan de Dobbelmanweg in Nijmegen, 17 jan aan de Bonekampstraat in Weurt, 27 jan op de Kwakkenberg bij Nijmegen en dezelfde dag bij de visvijver op Landhorst bij Sint Anthonis. Op 16 okt trokken nog 35 **Zwarte Mezen** over trektelpost Maldens Vlak, 51 trekkers gingen 19 okt bij Katerbosch nog op papier. Flink aantal **Pimpelmezen** trokken afgelopen najaar door ons werkgebied. Naast groepen tot in de tachtig werden

31 okt er 128 over Katerbosch geteld en 5 nov noteerde men er 100 over Maldens Vlak. **Klapeksters** werden gemeld op de Heumense Schans, bij Katerbosch, op het Maldens Vlak (2), de Hamert, bij de Violenberg, bij Reinderslooi, op de Ullingse Bergen, bij de Kiekberg, bij de Leemput van Milsbeek, in de Hatertse Vennen, op het golfterrein van Groesbeek, in de Maasheggen bij Boxmeer en bij de Zelderse Driessen. Een **Russische Kauw** zat 16 dec in het Circul van de Ooij en negentien **Noords Kauwen** werden doorgegeven. Bij de Beugense Peel bij Sint Anthonis werd 26 en 27 jan een **Bonte Kraai** gemeld.

VINKEN TOT GORZEN Een roepende **Europese Kanarie** trok 21 okt over het Maldens Vlak. Een ander vloog roepend over de Kuilen bij Langenboom op 23 dec en de enige wintermelding uit Nijmegen dit jaar is een roepende overvlieger over de spoorkuil in hartje Nijmegen op 8 jan. Zowel bij Escharen op 28 okt als in de Staartjeswaard op 25 nov werden 100 **Groenlingen** gemeld. Een groep van 180 zwierf 9 dec rond bij de Kaliwaal in de Ooij. Rond de Bisonbaai hangt deze winter een grote groep **Putters** rond. Zo werden er op 26 dec 150 geteld en op 27 jan 151. Naast grotere groepen lokale vogels trokken 31 okt nog 283 **Sijzen** over Katerbosch. Een dag later werden er 250 over het Maldens Vlak genoteerd. Bij de Leemput van Milsbeek werd regelmatig een groep tot 150 ex gemeld. In het rijtje inmiddels zeer zeldzame regionale doortrekkers hoort ook de **Frater**. Op 28 okt trokken twee roepende vogels zuidwaarts over de Gebrande Kamp, één trok de aandacht op 31 okt over het Maldens Vlak. **Barmsijzen spec.** werden regelmatig gemeld over de trektelposten. In Nijmegen en Malden werden regelmatig grotere groepen gemeld en in Cuijk zat 31 jan een groep van 22. **Grote Barmsijzen** zaten in Nijmegen op 24 nov (10), in de Kekerdome Waard op 24 nov (4), bij Bergen op 27 nov (7), in Malden op 28 nov (27), in Wijchen op 29 nov (25) en in het centrum van Cuijk op 30 dec (40). Over trektelpost Maldens Vlak werden meermalen op naam gedetermineerde barsmsijzen gemeld. In vlucht zijn de roepjes echter niet te onderscheiden. Wederom in Nijmegen werden ook regelmatig **Kleine Barmsijzen** gezien, zoals een groep van 19 op 7 dec en 35 op 20 dec. Op 6 jan zaten er tien tussen een grote gemengde groep andere zaadeters

Grote Bramsij, Kb-plassen, 15 dec. '07. Foto: Harvey van Diek

op de Vlaskamp bij de Hamert. In het najaar werden lage aantallen **Kruisbekken** over het Maldens Vlak genoteerd. Slechts op 25 okt werden er 25 opgeschreven. Bij Breedeweg, Groesbeek vlogen er 4 nov dertien over. Overvliegende **Grote Kruisbekken** werden geclaimd op 16 okt tussen Maashees en Aijen en op 22 okt over het Maldens Vlak. Verspreid over een rij braamstruiken werden 23 jan liefst 35 **Goudvinken** op de golfbaan van Groesbeek geteld. **Goudvinken** van de 'trompettersversie' werden 9 nov gemeld in de Heemtuin van Malden, op 12 nov over de Bosscherheide bij Bergen, op 13 nov wederom bij de Heemtuin en op 5 dec bij het Geldernsch Nierskanaal bij de Hamert. Een 'echte' man **Noordse Goudvink** zat 23 jan bij het Eendenmeer op de Bergerheide. Groepen **Appelvinken** hingen rond op 25 nov bij de Leemput van Milsbeek (9), langs de

Sneeuwgorst, Kaliwaal, 18 nov. '07.

Foto: Menno Hornman / waarneming.nl

Hertogswetering bij Landerd op 27 nov (10) en 16 jan (15), in het centrum van Malden op 4 dec (20) en in het Goffertpak in Nijmegen op 27 jan (35). Wederom over Katerbosch trok 16 okt een **Ijsgors** richting zuidwest. Op 21 okt vloog er één over de Gebrande Kamp en op 15 nov werd er één ter plaatse op het Maldens Vlak gehoord. Naast een overvliegende **Sneeuwgorst** bij de Gebrande Kamp op 3 nov, werd een wel zeer mak vrouwtje op 18 en 19 nov bij het infobord bij de Kaliwaal gezien

en gefotografeerd. Met de club van 83 **Geelgorzen** op 14 jan bij Langenboom is de grootste groep genoemd. Bij Bisselt, Mook vloog 22 dec een groep van 150 **Rietgorzen** op voor een Sperwer. Dezelfde dag werd op de Hamert een groep van 80 gezien en zat er op de Bergerheide een groep van 60. Nabij industrieterrein Bysterhuizen, Nijmegen zat 13 jan een groep van 65.

Activiteitenagenda 2008

Zaterdag 22 maart - Simultaantelling Grote Zilverreigerslaapplaatsen

Wil je meetellen? Meld je nu aan bij Berend Voslamber, berend.voslamber@sovon.nl
024-6848111

Maandag 31 maart - Algemene Leden Vergadering (ALV)

In het Natuurmuseum Nijmegen. Aanvang 20.00 uur

Het verslag van de laatste ALV is terug te vinden in Mourik 2007-3. Evt. op pdf te vinden op onze website.

Zondag 13 april - Excursie Millingerwaard

Start: 8 uur bij Kerkje Kekerdome, einde wandeling rond de middag. Excursieleider Peter Hoppenbrouwers

Weekend van 3-4 of 10-11 mei 2008 - Big Day

Binnen 24 uur zoveel mogelijk vogelsoorten zien in het werkgebied.

Meer informatie hierover op www.vogelwerkgroepnijmegen.nl te vinden onder Agenda of telefonisch bij Remco 06-26991408